రైలుగ్రహణం

శ్రీ వాకాటి పాండురంగారావ్

సుందరరావుకు బలే ఉషారుగా వుంది.

అసలు అంతకుముందు రాత్రి నిద్ర పడితేనా? గంటకోసారి లేచి క్షామని రైలు గోపాల్ స్టేషన్‌కు వచ్చివుంటుంది. . బ్యారియర్ దాటి వుంటుంది. . . . .టౌనా దగ్గరికి వస్తుంటుంది. . . . . .అంటూ అంచ నాలు వేస్తూ పడుకున్నాడు.

ఎలాగయితే నేమి, తెల్లవారింది.

అయిదింటికే లేచి కాలకృత్యాలు తీర్చుకున్నాడు సుందరరావు ఎన్నడూ అంత తెల్లవారు ఝామున లేచినవాడు కానందువలన కొంత, ఆపూట నీరద వస్తున్నందువలన మరింత, అతగాడికి యావత్ చరాచర ప్రపంచమూ వినూత్నంగా, శోభాయమానంగా కనిపిస్తూంది. పనిమనిషి ఆరింటికి వచ్చింది. ఆ పూట నాలుగ్గిన్నెలూ తోమిపెట్టింది. వెళ్తూ వెళ్తూ అడిగింది: 'అమ్మగారు ఇవాళొస్తారు కదండీ—'

'అవునవును. . . . .ఇవాళ పదింటికి రావాలి . . . .ఆ వెధవ బండి సరిగా వచ్చి ఏడిస్తేను . . చూచావు మంగమ్మా! మనదేశంలో రైలు బళ్ళున్నాయే, అవి జపానులో ఎద్దుబండ్లకన్న స్లో అన్నమాట ... ఒక్కోసారి ఇవాళ రావాల్సిన రైలుబళ్ళు రేపు కూడ వస్తుంటాయి ..ఇవి అసలు రైలు బళ్ళు కావు శాపగ్రస్తులయిన నత్తగుల్లలన్నమాట—' అంటూ గడగడ ఆవేశంతో మాట్లాడేస్తున్నాడు. ముక్తసరిగా ఏదో ఒక మాట చెప్పేస్తే ఎక్కువగా మాట్లాడని బాబుగారిట్లా నిముషాల తరబడి మాట్లాడడం—మంగమ్మకు వింతగా వుంది.

రైలుబళ్ళు, రైట్ సోదరులు, జంబోజెట్లు, వ్యోమనౌకలు ఇత్యాది విషయాలమీద అనర్గళంగా మరో నాలుగు నిముషాలపాటు మాట్లాడిన తర్వాత తన ఎదుట నిల్చొని వింటున్నది—అక్షరం ముక్కరాని అంట్లుతోమే మనిషి అని తెలుసుకుని అవుటర్ సిగ్నల్ దగ్గర ఎర్రదీపం చూచిన రైలుబండిలా టక్కున ఆగిపోయాడు సుందరరావు.

'అయితే, నేను మధ్యాహ్నం వస్తాను లెండి—' అంది మంగమ్మ.

'మరే, రా' అన్నాడు సుందరరావు.

ఆవేళ సోమవారం. మామూలుగానయితే, నీరద పుట్టింటికి వెళ్ళిన ఈ రెండు నెలలపాటు, మంగమ్మ, ఒక్క ఆదివారం మినహాయిస్తే, పొద్దున పూట మాత్రమే వచ్చి వెళ్తుండేది. ఇవాళ ఇంటిఇల్లాలు వస్తూందిగనుక మంగమ్మ షిఫ్ట్ మారుతుందన్నమాట.

మంగమ్మ ఇలా వెళ్ళగానే కాఫీ తయారు చేశాడు. సదరు దివ్యపానీయాన్ని సేవిస్తుండగా పేపరు కుర్రవాడు 'డెయిలీ న్యూస్' పడేసి వెళ్ళాడు.

యథాలాపంగా ఎడంచేత్తో దాన్నితీసి—'79మంది మరణం ' అన్న శీర్షిక చూచిన సుందరరావు తన కుడిచేతిలోని వేడి వేడి కాఫీని నోట్లో పోసుకుని తెనాలి రామలింగడి పిల్లిలా కుయ్యోమన్నాడు. అంటూనే దృష్టిని మరల్చకుండా దినపత్రిక నవలోకించాడు. 'పశ్చిమ జర్మనీలో గెట్స్‌విల్ విమానాశ్రయంవద్ద ఆఫ్ఘన్ విమాన పతనం' అన్న ఉప శీర్షిక చూచి సుందరరావు మనసు కుదుటబడింది; ఆ వెనువెంటనే అతడికి ఆ దినపత్రికమీద కోపం వచ్చింది.

వెధవన్నర వెధవ శీర్షికా, నీడూను—ఎవడీ సబ్ ఎడిటరు? ఇట్లా గుండె లవిసిపోయేలా ''79 మంది మరణం' అన్న దానిని పై పంక్తిలో పీడి బుర్ర కాయలంతేసి అక్షరాలలో వేసి, అసలు వివరాలను ఆ క్రింద పంక్తిలో పీడి బుర్ర లోని సరుకంత చిన్నక్షరాలలో వేస్తాడేమి? పీడేటి జర్నలిస్టండీ—హా! భరతదేశమా! ఆఖరికి పత్రికలు కూడా అసమర్థుల చేతిలోకి వచ్చివేశాయి కదా—అని మొదట కోపించి తదుపరి శాంతించినవాడై ఆ పత్రికారాజంపు మొదటి పుటలోని ఇతర శీర్షికలను పరికించాడు.

'దొమ్మగూడెంలో నక్సలైట్లు సంఘర్షణ—నలుగురి మరణం'
'కాశీ విశ్వవిద్యాలయంలో లెక్చరర్‌కు కత్తిపోటు'
'భోపాల్‌దగ్గర పెళ్ళి బృందం దోపిడి'
'ఢాకాలో తుపాకులకు ఎనిమిదిమంది ఎర'
'ఆగ్రాలో మహిళా అడ్వకేటు మానభంగం'
'వియత్నాంలో 256 అమెరికన్ల బలి'
—అబ్బబ్బబ్బా!

హాయిగా తెల వారింది ఆకాశం నిర్మలంగా నీలంగా వుంది సూర్యుడి లేలేత కిరణాలు అందంగా వెలుగుతున్నాయి పక్షులు కలకల మంటున్నాయి. వీధిలో పిల్లలు కేరింతలు కొడుతూ ఆడుకుంటున్నారు పక్కింటామెతో ఆమె మొగుడు సరసాలాడుతున్నాడు 'కనుల విందుగ నేడు—'అని కమ్మగా పాడుతూంది రేడియో.

ఇంత హాయిని, ఇంత సుఖాన్ని, ఇంత ఆనందాన్ని మంటగలిపి నాశనం చేసి పాలసముద్రంవంటి మనసున నిప్పులవాన కురిపించడానికి తయారవుతూంది దినపత్రిక—అని విసుక్కున్నాడు సుందరరావు.

అసలు కొన్నాళ్ళు దినపత్రికలను ఆపివేస్తే ఈ యుద్ధాలు అవీ ఆగిపోయి, ఈ భూమిమీద శాంతి నెలకొంటుందేమో......ఎవరన్నా ఈ థాంట్ కీ మాట చెబితే బాగుండును.....లేకపోతే కనీసం దినపత్రికలేవీ పొద్దుటిపూట అచ్చయి బజారులోకి రాకూడదనీ, ఏ మధ్యాహ్నమో, సాయంకాలమో మాత్రమే రావాలనీ శాసనం చేయించాలి—అదీ వీలుకాకపోతే ఈ హత్యలు, శవాలు, మంటలు, మానభంగాలు వీటన్నిటిని ఏమధ్య పేజీలోనో అచ్చొత్తిస్తే బాగుండును—అని దినపత్రికలను గురించి కాస్త సవివరంగానే అనుకున్నాడు సుందరరావు.

ప్రక్కింటి వాళ్ళమ్మాయి బడి బస్సు హారన్ మోగింది వీధిలో ఎనిమిది అవవస్తూందని తెలిసి ఉలిక్కిపడ్డాడు సుందరరావు.

ఇక వెధవ పత్రిక చదివి ఉల్లాసమూ, ఉల్లాసమూ పాడు చేసుకోదలచుకోలేదు. ఆ పత్రిక నలా విసిరివేశాడు ఈలవేసుకుంటూ, మధ్య మధ్య ఆపుతూ షేవింగ్ చేసుకున్నాడు. వేన్నీళ్ళతో స్నానం చేశాడు. సబ్బు ఓమారు ఎక్కువగానే రుద్దుకున్నాడు. తీరా స్నానం అయ్యాక చూస్తే ముందుగానే తువ్వాలు తెచ్చిపెట్టుకోలేదని తెలిసింది. ఇస్త్రీ పంచెలో ఒళ్ళు తుడుచుకున్నాడు రేపటి నుండి నీరద అన్నీ జాగ్రత్తగానే ముందరే అమరుస్తుంది. ఇట్లాంటి మతిమరపు పనులేవీ చేయకుండా వెయ్యికళ్ళతో, చిరునవ్వుల జల్లులతో తన్ను చూచుకుంటుంది—అనుకున్న సుందరరావు గుండెలో వెన్నెల వెలిగింది.

స్నానం అయ్యాక బట్టల అధ్యాయం దగ్గర మళ్ళీ నీరదే తయారయింది. ఆమె కిష్టమయిన చాకలేటు రంగు టెరీన్ ప్యాంటూ, ఆకాశనీలపు రంగు స్లాక్ తొడుక్కున్నాడు

ఫ్లాస్కులోకి కాఫీ పోశాడు మరి అలిసిపోయిన నీరద టాక్సీ దిగగానే—ఇవ్వాలి కదా హోటల్‌వాడితో 'కేరియర్' పంపించమని చెప్పాడు. ఆ కేరియర్‌ని ప్రక్కింటావిడ తీసి వుంచుతానంది పెరుగు సరే, రాత్రే తోడు పెట్టాడు. ఇల్లూ, ఇల మూ నీరదకు స్వాగతం చెప్పడానికి సిద్ధంగా ఉన్నాయి.

ఎనిమిదిన్నరయింది సుందరరావు వీధి తలుపుకి తాళంపెట్టి బయలుదేరాడు పాట పాడుకుంటూ వెళ్ళి బస్‌స్టాండ్‌లో నిల్చున్నాడు అట్లా వెళ్ళి నిల్చున్న ఇరవైతొమ్మిది నిముషాలకుగాని బస్సు రాలేదు. ఆ ఇరవైతొమ్మిది నిముషాలలో సుందరరావు మౌనంగా చేసిన విమర్శలను వినివుంటే ఆ బస్సు రవాణా సంస్థ వారందరూ మూక ఉమ్మడిగా ఆత్మహత్య చేసుకుని వుండేవారు సరిగా ఆ ఇరవైతొమ్మిది నిముషాలలో ఆ పట్నపు పెద్ద రోడ్డుమీద ఒక్క టాక్సీగాని, ఆటోరిక్షాగాని రాకపోవడం చూచిన సుందరరావు మనసున ఒక్క క్షణం—'చూచావా, మానవ సంకల్పం ఎంత బలహీనమైనదో!' అన్న వేదాంతభావం మొలకెత్తింది ఆ మొలక పూరాకు తొడక్కముందే ఎదహారో నెంబరు బస్సు వచ్చి ఆగింది

ఎక్కి కూర్చుని సుందరరావు వాచీ చూచుకున్నాడు తొమ్మిదీ ఇరవై అయింది ఇంకొక పావుగంటలో తాను స్టేషను చేరుతాడు అప్పటికి కిక రైలుబండి రావడానికి ఇరవై నిముషాలుంటాయి

బస్సు దిగాడు స్టేషనులోకి అడుగుపెట్టి ప్లాట్‌ఫారం టిక్కెట్టు కొనుక్కున్నాడు స్టేషను హాల్‌లోని గడియారం తొమ్మిదీ ఇరవైరెండు చూపిస్తూంది ముందుకెళ్ళి వెళ్ళాడు

ఎంక్వయిరీ టికీ దగ్గర జనం విపరీతంగా గుమిగూడి వున్నారు. కేకలూ పెడబొబ్బలూ, అరుపులూ ఆశ్చర్యార్థకాలూ—గందరగోళంగా వుంది పరిస్థితి గుంపులోకి దూరిబడి కంచువంటి కంఠంతో అడిగాడు నీరదాపతి—'19 డవున్ ఎప్పుడు వస్తూంది, ఏ ప్లాట్‌ఫారమ్మీద వస్తూందీ?'

గుమాస్తా చెప్పాడు— '19 డవున్ ఎప్పు డొస్తున్నదీ తెలియదు. ఉదయం మొగ్రా స్టేషను వదిలాక ఆ బండియొక్క ఆచూకీ ఏమీ తెలియలేదు—'

సుందరరావు చెవులు నమ్మముగాక నమ్మము—అని సమ్మె జేశాయి—జెకొస్లొవాక్ పౌరులవలె 'నిజంగా నిజంగానే'?

'ఎక్స్‌ప్రెస్ ప్రమాదానికి గురి అయినట్లేమీ వార్తలు లేవు కనుక ఏమి జరిగిందీ కనుక్కోవడానికి ఇటునుంచీ అటునుంచీ కూడా ప్రత్యేకపు అన్వేషణ బృందాలు బయలుదేరి వెళ్ళాయి. వారినుండి ఇంకా ఏ సమాచారమూ రాలేదు.

'ఇంతకీ ఏమయ్యుంటుందంటారు?' అంత కలకలంలోను ఒక భారత పౌరుడికంఠం వినిపించింది.

'బండి మొగ్రాను విడిచింది. కాని ఇక్కడికి రాలేదు దారి మధ్యలో తంతి సౌకర్యాలు విచ్ఛిన్నమయి ఉన్నాయి' అన్నాడు గుమాస్తా—

'అక్కడ బయలుదేరి ఇక్కడకు రాలేదు కాని ప్రమాదానికి గురికాలేదు, అంటే—'

'రైలు కనపడకుండా పోయిం దన్నమాట!'

'ఏ—మి—టీ— రై—లు—బం—డి— క—న—ప—డ—లే—దా—' ఒక్కొక్క అక్షరమూ ప్రాగ్‌లో రష్యన్ టాంకుల్లా దొర్లి వచ్చింది.

సుందరరావు మూర్ఛ పోయాడు.

*   *   *

'డెయిలీ టైమ్స్' విలేకరి గుర్నామ్‌సింగ్ స్టేషన్‌నుండి హడావిడిగా ఫోన్‌చేశాడు సంపాదకుడు వ్యాసమూర్తికి.

వ్యాసమూర్తికి గుర్నామ్‌సింగ్ అంటేనే మంట అంతకుముందు సర్దార్జీల గురించి ఎన్నో జోకులు విన్నాడుగాని వ్యాసమూర్తి—అట్లాంటి జోకు ఒకటి ఆరడుగుల ఎత్తుది, గుబురైన గడ్డంకలది, రెండు కాళ్ళతో ఎం పి సిఫార్సుతో నడిచివచ్చి తన పత్రికలో తన అభీష్టానికి వ్యతిరేకంగా ఉద్యోగంలో చేరుతుందని అనుకోలేదు పోతే ఆ గుర్నాముసింగ్‌లో పత్రికా రచయిత లక్షణాలు ఒకటికాదుకదా దానిలో నూరవ వంతయినాలేదు. వెళ్ళి ఒకరిని ఇంటర్‌వ్యూ చేసి రావయ్యా అంటే అడగరాని ప్రశ్న లడిగి చివాట్లు తిని వచ్చాడు వివాహాశ్రయానికి రిపోర్టింగ్ కని వెళ్ళి పోలీసుల రిమాండ్‌లోకి వచ్చాడు ఇహ 'సబ్బింగ్' సరే బొత్తిగా తెలియకపోయె మూడు రోజులనాటి పుచ్చిపోయిన వార్తనో చచ్చు హెడ్డింగ్‌తో మొదటి పేజీమీద వెలిగిస్తాడు లేదా ఏదయినా మంచివార్త నిస్తూ, దానిలో ఆయువుపట్టువంటిదానిని నిర్దాక్షిణ్యంగా 'ఎడిట్' చేసి అవతల పారవేస్తాడు.

నిన్నసిగానిన్న రోజురోజంతా ఊరు ఊరంతా తిరిగి ఒక్క సెంటిమీటర్ వార్త కూడా సేకరించలేకపోయాడు పైపెచ్చు లీరిగ్గా బల్ల దగ్గర కూర్చుని 'నగరంలో ట్రాములైన్ల పొడవు' అంటూ రెండు కాలమ్స్ మేటర్ సిద్ధం చేశాడు. బృహస్పతి ఇటువంటివాడితో దినపత్రిక నడపడంకన్న అడిగిన జీతంబియ్యని మిడిమేలపు దొరను గొల్చుట ఎంతో మేలు—నా బ్లడ్‌ప్రెషర్ మరీ ఎక్కువగా అయిపోకముందే వీడు నన్ను విడిచిపోవాలి—లేదా నేను వీడిని విడిచిపోవాలి— అంతేకాని ఈ దినపత్రిక—అనే ఒరలో ఈ కత్తీ, మంగలి కత్తి ఇమడవు ఇమడజాలవు, ఇమడబోవు—అన్న నిశ్చయానికి వచ్చివున్నాడు దూర్వాసుడైన వ్యాసమూర్తి.

అట్లాంటివాడిని అందులోనూ ఆ తెల్లవారుజామున కాగితందాక ప్రెస్‌లోవుండి, సుప్రసిద్ధ నర్తకి మైనాదేవి గురించిన ఫీచర్‌తో నాగపూర్ మేయర్ ఫోటో అచ్చులోకి వెళ్ళడాన్ని, ఆఖరిక్షణాన చూచి, కట్టిన ప్రేమను విప్పించి మేయర్ బాక్స్‌లో మైనాదేవి బ్లాక్‌ను దూర్పించి, అన్నీ ఒకసారి మళ్ళీ సరిజూచి వచ్చి సున్నమైన కొంపజేరి మంచానికి అడ్డంగా పడి నిద్రపోతున్నవాడిని—తొమ్మిదిన్నర గంటలవేళ ఫోనుమీద లేపి కూచోబెట్టి—గుర్నాక్‌సింగ్ తన పత్రికా రచనా జీవితంలో కెల్లా గొప్పదయిన స్కూప్ సంపాదించానన్న విజయగర్వంతో

'మేష్టారూ! బ్రహ్మాండమైన వార్త—'బడ్డింగ్ జర్నలిస్టుల' పాలిటి వరప్రసాదంలాటి వార్త—మన 'మార్నింగ్ ఎడిషన్'లోకి వెళ్ళవలసినవార్త—పోతే పోనీండి, దీనినీ రెండు ప్రకటనలనూ కలిపి ఓ సప్లిమెంటు వేయవచ్చునేమో చూడండి—'

'ఏమిటయ్యా నీ వాగుడు—తెల్లగుర్రంమీద రిపోర్టింగ్‌కి వెళ్ళొద్దు మొర్రో అంటే వినకూడదూ?' అని విసుక్కున్నాడు వ్యాసమూర్తి.

'కాదండీ స్వామీ! హాట్—హాటర్—హాటెస్ట్ వార్త—మన 19 డవున్ ఎక్స్‌ప్రెస్ ఉంది చూశారూ— అది ఇవాళ కనబడలేదండీ బాబూ—ఏకంగా ఒక రైలుబండి బండే కనబడుటలేదు ఇహ చెప్పండి—మీ యాభైఏళ్ళ పత్రికా జీవితంలో ఇట్లాంటి వార్త నెప్పుడయినా విన్నారా?'

'ఏమిటీ—రైలుబండి క—న—బ—డ—లే—దా— ఇదుగో గుర్నామ్‌సింగూ! దిస్ ఈస్ ది లిమిట్ ఇంక ఒక్కక్షణం కూడా నే భరించలేను ఆ తర్వాత నా ఉద్యోగం పోతే ఫీడాపోయెగాని ఈ క్షణంనుండి నువ్వు మాజీ విలేకరివి. తెలిసిందా? యు ఆర్ డిస్‌మిస్‌డ్!' అని ఫోన్ పెట్టేసి పడక మీదకు వాలిపోయాడు వ్యాసమూర్తి.

*   *   *

మైనాదేవి ఆ బండిలో రావాలి.

సాయంకాలం ఆమె నృత్య ప్రదర్శన వుంది.

ఆ నృత్య ప్రదర్శన నేర్పాటు చేసిన 'రసమంజరి'వారు ఆ ప్రదర్శనకు ఒక నెల రోజులనుండి మాంచి 'పబ్లిసిటీ' ఇచ్చారు. లయిదారువేల రూపాయల

దాక వసూ లయింది. నగరంలోని రసికలోక మంతా ఆ కార్యక్రమంకోసం తహతహ లాడిపోతున్నారు. అవ్వాళ పొద్దున 'డెయిలీ టైమ్స్'లో మైనాదేవిమీద వ్యాసం చదివి, ఫోటో చూచి వారి తహతహ తహతహాస్వర తహతహాన్నరయింది.

కాని ఆమె రావలసిన రైలుబండి కనబడలే దుట! ఇ దెక్కడి చోద్యం! రసమంజరి కార్యదర్శి మురళీధర్‌కు మతిపోయింది. ఆ వార్త నతడు మొదట, మిగతా అందరు మామూలు మనుష్యుల్లాగే నమ్మలేదు. తీరా స్టేషన్‌కు వెళ్ళి అడిగితే అక్కడ స్వయంగా రైల్వే ఉద్యోగి—'అయ్యా ఫలానా రైలుబండి ఏమయిందో ఎవరికీ తెలియదు—' అని అక్షరాలా చెబుతుంటే నమ్మకుండా ఎట్లా ఉండడం—దాని దుంప తెగ, ఇది స్వతంత్ర భారతదేశమే నయ్యా ఇది నానా రకాల వింతలకు పుట్టినిల్లయ్యా—అయినా అలనాడు జార్జి స్టీవెన్‌సన్ కనిపెట్టినప్పటినుండి నేటిదాక రైలు బండి అన్నది ఆ పట్టాలమీద నడవాలిసిందే గదా—తిన్నగా నడిచి స్టేషనుకు వచ్చి ఆగాలి, లేదా పట్టాలు విడచి నేలమీద కూలాలి. కాని అట్లాంటి వార్త ఏమీ లేదుట. ఇంజను, పదిహేనో, పదహారో పెట్టెలు, ఓ వెయ్యిమందిదాక జనం, వారి సరంజామా—ఇత్యాదులు గల ఒక రైలుబండి హఠాత్తుగా కన బడకపోవడం ఏమిటి? దాని నెవరూ ఎత్తుకుపోరు కద! ఏమో, వ్రాయడాని కాలం! ఏమి జరిగినా ఆశ్చర్యం కాదు.

అయినా వెధవ రైలుబండి ఏమయితే ఎవరి కేమి? సాయంకాలానికి మైనాదేవి రాకపోయినా, అవమానం అట్లా వుంచి, ఆ ప్రేక్షకుల చేతిలో నడి బజారులో కళాసేవతోబాటు కడుపుసేవ కూడా చేసుకుంటూ బ్రతుకు తున్నవారి పొట్ట నిలా కొట్టడం ఆ 19 డవున్‌కు తగునా?

—అంటూ జుత్తు పీక్కోసాగాడు ఒత్తైన జుత్తుగల మురళీధర్.

*   *   *

పీక్కుందామన్నా ఒక్కగా నొక్క కేశరాజంబు కూడా లేని డాక్టర్ ద్విగుణ కపూర్—కుతకుత ఉడికిపోతున్నారు.

పదకొండయింది. పదకొండున్నరయింది.

హాల్లో పన్నెండు వందలమంది విద్యార్థులు కూర్చుని వున్నారు పరీక్షలకు సిద్ధంగా. కాని ప్రశ్న పత్రాలు వస్తేనా?

ప్రిన్సిపాల్ కపూర్‌గారు ప్రళయకాల రుద్రు డయిపోతున్నాడు.

ఎన్ని ఎక్స్‌ప్రెస్ ఉత్తరాలు, ఎన్ని తంతులు, ఎన్ని ట్రంకుకాల్స్ వృథా చేశాడు తాను! అయినా ఆ యూనివర్సిటీలోని శుంఠలకు బుద్ధి వుంటేనా—తీరా చివరిదాకా పంపించకుండా ఆలస్యంచేసి ఈవేళ బండిలో పంపామని, తీసుకోమని టెలిగ్రాము కొట్టారు. ఆ వెధవబండి పదిగంటలకు వచ్చి ఏమస్తే పరీక్షలు సక్రమంగా ఆరంభమై వుండును. కాని అసలా బండే రాలేదుట. కొంపతీసి ఈ విద్యార్థులే ఆ ప్రశ్న పత్రాలు వస్తున్నాయని తెలుసుకుని ఆ బండి కెక్కడో డైనమైటు పెట్టలేదు కద—కాని ప్రమాదం ఏదీ జరగలేదని చెబుతున్నారుగా.....అనుకుంటున్న కపూర్‌గారికి బ్రహ్మాండం బద్దలయినంత చప్పుడు వినిపించింది.

ఇహ నేముంది?

—విద్యార్థులందరూ ఏకమై, ప్రచండమైన కోపావేశాలతో కుర్చీలను తన్నుతూ, మేజాలను బద్దలు గొడుతూ, నినాదాలుచేస్తూ, హాలు విడిచి బయలుదేరారు.

'విద్యార్థుల కీ అవమానం సహించరానిది.'

'ప్రశ్న పత్రాలకోసం పరీక్షల నాపరాదు.'

'పాసవడానికి పరీక్ష లెందుకు?'

అన్న అద్భుతమైన నినాదాలతో భూనభోంతరాళం దద్దరిల్లేటట్లు అరుస్తూ వీధిలోకి వచ్చారు. కపూర్‌గారు వాళ్ళ ఎదుట పోవడానికి కూడా వెనుకాడారు. సాక్షాత్తు పరమశివుడే వచ్చినా వాళ్ళ నాపశక్యంకాదు.

దుకాణాలవాళ్ళు గబగబ తలుపులు మూసుకుంటున్నారు. శత్రుదేశం వారి విమానాలు బాంబులు కురిపించడానికి వస్తున్నట్లుగా జనం పరుగెత్తి తలలు దాచుకుంటున్నారు.

—అసలే ఆ ఊళ్ళోని ఎం. ఎల్. ఏ. లకు కాపలా ఏర్పాటు చేయడంతో సతమతమవుతున్న పోలీసు ఇన్‌స్పెక్టర్ జనరల్ వల్లితంబి కీ విద్యార్థుల గొడవ సరికొత్త శిరోవేదనగా పరిణమించింది.

*   *   *

'ఏడీ మన వెంకయ్య?'

'ఇంకా రా డేమీ మన దేవుడు?'

'పన్నెండింటికి వుంది అవిశ్వాస తీర్మానం—ఈరోజు పాపా.'

'అయినా విమానంలో రాకూడ దుటండీ—'

'అయ్యా! పోనీ, రైలే ఎక్కా డనుకుందాము......దారిలో రైలుకి ఏద యినా అయితే అక్కడినుండి కారులో రావాటూ? అతడు వేళకు రాకపోతే మనందరి కొంపలు మునిగిపోతాయి అని తెలుసు కదా—'

'అయినా నీ పిచ్చిగాని రైలు కేదయినా అయితే వెంకయ్యకూ—'

'ఛీ! ఛీ! అమంగళపు మాటలు అనకండి. మన ప్రగతి పార్టీ కిది పరీక్షాకాలం. మొన్నటి ఎన్నికలనుండి మనం క్షణం ఒక యుగంగా ప్రభు త్వాన్ని నడిపిస్తున్నాము. కనుక అశుభం పలక్కండి—'అని వారించారు పార్టీ నాయకుడూ, ముఖ్యమంత్రీ అయిన నారాయణ ప్రభు.

అసలు కథేమి టంటే ఆ రాష్ట్రంలో ప్రగతి పార్టీ వారు (గబ్బిలం వారి ఎన్నికల గుర్తు) రాజ్యం ఏలుతున్నారు. అసెంబ్లీలో వున్న మొత్తం అరవై మూడు స్థానాలలో ప్రగతిపార్టీ ఎన్నికలలో ముప్పై మూడు స్థానాలు గెలిచి ప్రభుత్వం ఏర్పాటు చేసింది. ఆరు నెలలయినా అయిందో లేదో ఎదటి పురోగ మనం పార్టీ వాళ్ళున్నారే ('గాలికోడికే మీ ఓటు') దొంగముండా కొడుకులు—ఎంతసేపూ తా మొకళ్ళే దోచుకు తినాలని, వారి స్వార్థం. తమలాగే మరి నాలుగు పార్టీలున్నాయి కదా, అవి కూడా ఇంత తిని బతకాలి కదా అన్న ధర్మచింతనే లేని అయోగ్యులు. నాళ్ళ కాస్త నెరసి మూడు లక్షలకు పేదవాడి అయిన గురిగి తన్నుకుపోయారు. అప్పుడిహ ప్రగతి పార్టీలో ముప్పైమంది మాత్రమే సభ్యులు మిగిలారు. నారాయణప్రభు ఏమి తక్కువ తిన్నవారా, తమ మంత్రి వర్గాన్ని పన్నెండునుండి పదహారుకు పెంచారు. పదిహేనవ, పదహారవ స్థానాల నిమిత్తం పురోగమనంగాళ్ళు ఇద్దరు ఇటు వచ్చి పడ్డారు. దాంతో ప్రభుత్వపక్షం మళ్ళీ ముప్పైరెండుకు పెరిగింది. అయినా ఒకే ఒక సీటు మెజారిటీ వుండడం ఎప్పటికయినా ప్రమాదమే. దానికితోడు పురోగమనంగాళ్ళు మళ్ళీ బేరం పెడుతున్నారని తెలిసింది. వాళ్ళకేమి అయిదేళ్ళు అధికారంలో వుండి బాగా గడించారు. కనుక హోల్‌సేల్ మొత్తంగా టోకు వ్యాపారం చేయగల స్తోమత వుంది. తాను గద్దె నెక్కి నాలుగు నెలలయినా నిండలేదు. అంచేత ఎంతసేపటికీ బస్సు రూట్లు, పర్మిట్లు, సిమెంటు, మంత్రిపదవి—లాటరీ టిక్కెట్లు పెట్టమని ఓ లక్ష పలుకు దామంటే తన పార్టీకి స్తోమతే లేదాయె.

సరిగ్గా ఈ అదను చూచుకుని అవతలివాళ్ళు అవిశ్వాస తీర్మానం ఒకటి ఏడిచారు. అసెంబ్లీలో మధ్యాహ్నం పన్నెండింటికి మొదలవుతుంది రభస. ఇవాళ సోమవారం ఈ తద్దినం వుంది అనగా నారాయణ ప్రభుగారు తమ తాలూకు తలకాయలు ముప్పై ఒక్కటింటినీ శుక్రవారంనాడే ప్రజా స్వామ్య భవన్'లో భద్రపరిచి—వారందరికీ ఆ భవనంలోనే నిద్రా, భోజన శయ్యాది వసతుల నేర్పరచి, ఒక వైద్యుడినీ నియమించి, సదరు భవనానికి తలుపులు మూయించి, పన్నెండు లీవర్ల తాళంకప్పలు నాలుగు వేయించి, దాని చుట్టూరా యూనిఫారంలోను, మఫ్టీలోనువున్న రక్షకదళంచేత పహరా కాయి స్తున్నారు. ఏమో ఎవ రెరుగుదురు. ఆ పురోగమనం పార్టీ నాయకు డున్నాడే వాడికి విమానమూ అవీ కూడా వున్నాయి. మన దద్దమ్మలు, అలా చుట్ట తాగుతూ డాబామీద నిల్చునుండగా ఏ హెలికాప్టర్‌మీదనో వచ్చి అటునించి అటే

ఓ ఇద్దరిని ఎత్తుకుపోయినా పోవచ్చును అందుకని డాబామీద విహారం సుత రామూ నిషిద్ధం అని 'విప్' జారీ చేయించారు నారాయణప్రభు. ఇంతశ్రమ ఇంతవ్యయం, ఇంత ప్రయాస, ఇంత ఖర్చు—అంతా ఆ ఒక్క వెంకయ్య వల్ల బూడిదలో పోసిన పన్నీరవుతగాంది కదా ఎప్పుడో గాంధీతో కలిసి జైల్లో ఉన్నాడట—త్రిబాగుల వెంకయ్య—ఇంకా ఈ 1969 లో న్యాయమూ నిజా యితీ అని పిచ్చి పిచ్చిగా వాగుతుంటాడు వద్దు మొర్రో అంటుంటే విని పించుకోకుండా తన నియోజకవర్గంలో ఏవో వరదలు వచ్చాయిట, జనాన్ని పరామర్శించి వస్తానని బుధవారంనాడు బయలుదేరి వెళ్ళాడు ఇక్కడ ఈ దౌర్భాగ్య దామోదరం సరిగ్గా శుక్రవారంనాడు పీకలమీదికి తెచ్చారీ తీర్మా నాన్ని సోమవారంనాడు 'అవిశ్వాస' 'తుమి యూ తేల్చాలని పట్టుబట్టారు.

ఆ వెంకయ్య మహానుభావుడికోసం తంతులు పంపారు. టెలిఫోను చేశారు సోమవారం పొద్దుటికి వస్తానని చెప్పాడు వెంకయ్య కాని ఈ లోగా ఈ రైలు ప్రమాదం వచ్చిపడింది

అయినా, ఆ ప్రకోగమనంగాన్ని ఈ వెంకయ్య వస్తున్నాడని తెలిసి వీకంగా రైలు రైలునే ఎత్తుకుపోలేదు కద

ఆ ఆలోచన వచ్చేసరికి నారాయణప్రభు నిలువెల్లా దహించుకుపోనారం భించింది

ఈలోపుగా ఎ టి పి సర్కిల్ నుండి ఫోను వచ్చింది. 'విద్యార్థులు సమ్మె చేస్తున్నారు ప్రొత్తకాజు దగ్గర కాల్పులు జరిగాయి' అంటూ వివరాలు చెప్పారు

* * *

అసలింతకూ ఏయిం జరిగిందంటే—

—ఆదివారం ముగిసి సోమవారం పుట్టిన నాలుగ్గంటలకు అనగా సోమవారం తెల్లవారుఝామున 19 డౌన్ ఎక్స్‌ప్రెస్ పది నిముషాలు ఆల స్యంగా వెల్లాగా జంక్షన్ చేరింది అక్కడ ఐదు నిముషాలు ఆగాలి ఇక వెల్లాగా వదిలితే ఎక్కడా ఆగకుండా ఏడుగంటలు ప్రయాణంచేసి పెద్దపట్నానికి చేరు కోవాలి

ఆ బండిలో—ఒకానొక పెట్టెలో ప్రయాణం చేస్తున్న ఎమ్మెల్యే వెంకయ్యగారే కాకుండా, అంతకన్న ఘనాతిఘనమైన వి ఐ పి ఒకాయన ప్రయాణం చేస్తున్నారు ఆయనే ఢిల్లీ మంత్రిగారయిన ఆర్ దురంధర్‌గారు. శ్రీ దురంధర్‌జీ ఒక ప్రత్యేకపు 'సెలూన్'లో ప్రయాణం చేస్తున్నారు అసలు సిసలు గాంధేవాది అయిన ఆయన హృదయం ఈ భారతదేశపు జన సామా న్యపు కష్టాలను చూస్తే కరిగి నీరులుగా గడ్డకట్టి నోట్లోకి వస్తుంది అంచేతే అంతటి సున్నిత హృదయం కలిగిన ఆయన—మూడవ తరగతి ప్రయాణీకుల బాధలను చూడలేనివారయి కిటికీలకు వెల్వెటు తెరలున్నదీ, క్రింద తివాసీలు పరచినదీ, వంట గదితోసహా అన్ని సౌకర్యాలు కలదీ అయిన ప్రత్యేకపు రైలు పెట్టెలో ప్రయాణం చేస్తున్నారు

'అయ్యా! ఇదేమిటి ఈ ఘోరం—మీరు ఆ పీడిత ప్రజల ప్రతినిధులు కదా—' అని అడిగితే ఆ యోగి పుంగవుడనును గదా—'మీరు రుత్త వెర్రివా రండీ. ఈ పెట్టె, ఈ పరుపులు, ఈ తెరలు ఇవన్నీ నా కోసం అను కున్నారా—ఎంత అపచారం! గాంధీవాదిని నా కెందుకండీ ఇవన్నీ? ఇవి మన దేశపు గౌరవాన్ని కాపాడడానికి ఉన్నాయి. ఇవి మన ప్రభుత్వ ప్రతిష్ఠను నిల బెట్టడానికి వున్నాయి, అంతే.. ఏ విదేశపు నాయకుడో, రాజో వచ్చి చూస్తా డనుకోండి. అతగాడి కంటికి కాస్త నదరుగా కనిపించాలి. లేకపోతే మన దేశం ఎంత అపఖ్యాతి పాలవుతుందో చూడండి......'

ఆ తర్వాత శ్రీవారిని—'అయ్యా! ఆ చూచే విదేశీయుడు కేవలం ఈ ఒక్క మొదటి తరగతి పెట్టెనే చూడడు కదా—ఈ పెట్టెలోబాటు ఇటూ అటూ ఫర్లాంగు పొడవున వున్న మిగతా పెట్టెలను చూస్తాడు కదా—'అని అడగ బుద్ధివేయదు మర్తి.

సదరు దురంధర్‌జీ ఆ ఎక్స్‌ప్రెస్‌బండి వెల్లాగా జంక్షన్‌లో నిలిచి వుండగా యథాలాపంగా రైల్వే టైమ్‌టేబిల్‌ను చూడసాగారు హఠాత్తుగా ఆయనకంట పిఠాపురం అన్న పేరు పడింది!

పిఠాపురం!! తన మధుర మధుర బాల్య జీవితంలో కొన్ని ఏళ్ళు గడిచిన పిఠాపురం కళ్యాణిని కలిసిన పిఠాపురం....తాను చూచి ఇరవై యేళ్ళు దాటిన పిఠాపురం. ..

ఆహా! ఈ వెల్లాగాకు ఇరవైనాలుగు మైళ్ళల్లో వుంది! కాని ఆ పిఠా పురంలో 19 డవున్ నిమయినా ఆగదంటున్నది ఆ టైమ్‌టేబిలే వెంటనే గార్డుని పిలిపించి దురంధర్‌జీ చెప్పారు—బండిని పిఠాపురంలో ఆపమని.

క్షణంలో సగంసేపు నీళు నమిలాడు గార్డు.

బండిని పిఠాపురంలో ఆపితే, పెద్దపట్నం వెళ్ళాక ఉద్యోగం పోవచ్చు. ఆపకపోతే ఇక్కడి కిక్కడే పోవచ్చు. మంత్రిగారని కాదని ఈ రాజ్యంలో ప్రాణ వాయువుని పీల్చుకున్న మార్కండేయుడెవడున్నాడు గనుక అక్కడ, పెద్ద పట్నంలో తన శాఖలో పెద్దవారు ఎంత పెద్దవారయినా వారిని, దురంధర్‌జీ తలుచుకుంటే వారిని చాల చిన్నవారిగా చేసేయగలరు కనుక తన పేచి కను ఇటే వేయడం మంచిది అని అరక్షణంలో బేరీజు వేసుకున్న గార్డు సాబు తక్షణం 'ఇట్లు మీ విధేయుడు'వలె తల ఆడించాడు. ఇంజన్ డ్రైవరు కుసికి ఆదేశం జారీ చేశాడు ఇంజన్ చోదకుడు లెస్లీ జాన్సన్ తన ఆశ్చ ర్యానికి సూచకంగా కనుబొమలు ఎగురవేశాడంతే. అతడెందరో మంత్రి మహాశయులను చూచినవాడు గనుక, వారితో నిర్ణీత కాలము, ఆగామునకు రైలు చేరుట, ప్రయాణికుల సౌకర్యములు—వంటి సిల్లీ విషయాలు వస్తాయన్నా డేటువంటి అజ్ఞానంనుండి బయటపడినవాడు గనుక—ఏమ్మోకుండా వెల్లాగాను వదలిన అరఘంటలో బండిని పిఠాపురం చేర్చివేశాడు అయితే అంతకుముందు రోజే ఆపాటిక మైళ్ళ మేర టెలిఫోను, టెలిగ్రాపు రాగి తీగలను, ఎప్పుడూ ఆ పని చేసే నిపుణులు అరాస్తా పనిని చేసిపెట్టారు

అందుచేత ముందుగానే ఇంటిమేషన్ లేకపోయింది లేకపోతే స్టేషన్ మాస్టర్ సౌందరరాజన్—స్వయంగా దురంధర్‌జీ అంతటివారు వస్తుంటే ఆ సందర్భాన్ని వినియోగించుకుని, నాలుగు పూలదండలు—చిన్న సన్మానసభ— ఒక పంచరత్న 'పాడల్‌గల్'—ఇవన్నీ ఏర్పాటు చేసేవాడే—కాని ఇన్ని లోపాలూ కప్పిపుచ్చడానికి సరిపడినంతగా దురంధర్‌జీకి సాష్టాంగపడి, పాద ధూళి నెత్తి మీద ధరించినంత పని చేశాడు.

—తా మొకసారి పూర్లోకి వెళ్ళి తాము తిరిగిన వీధులను, చదివిన బడిని, మునిగిన చెరువును, ఎక్కిన చెట్లను చూచి వస్తామని, అందాక రైలుబండిని అవతల పక్క లైన్‌మీద ఆపివుంచ మన్నారు. గార్డు సాబూ, లెస్లీ జాన్సనూ జీహుజూ రన్నారు.

మంత్రిగారి తనివి తీరేసరికి తొమ్మిది దాటింది ఆమాత్రం వ్యవధి దొరుకుతుంది అనుకోని సౌందరరాజన్ అది దొరికిందని తెలియగానే స్టేషన్‌ను, బుకింగ్ క్లర్కుకు అప్పగించి, హడావిడిగా తిరిగి, స్టేషన్ ఆవరణలోనే సకల లాంఛనాలతో చిన్నసభ ఏర్పాటు చేయించి, మంత్రిగారిని నాలుగు మాటలు చెప్పి తమ గ్రామాన్ని తరింపచేయవలసినదిగా కోరాడు

అప్పటికే తమ కాలం మించిపోయినా, అవతల తమ కెన్నో అర్జంటు పనులున్నా, ప్రజలంటే తమకున్న విశేష ఆదరాభిమానాలవలన కాదనలేక ఆ సందర్భాన్ని తీసుకుని ఓ "అయిదు నిముషాలు" ప్రసంగించారు ఆయన కాలమా నంలో అయిదు నిముషాలు అంటే మామూలు కాలమానంలో అయిదు ఇంటూ పది నిముషాలు అన్నమాట—

వెరసి, మొత్తంమీద, ఎటు కేలకు, చిట్ట చివరకు కదిలేసి 19 డవున్ రైలుబండి, పిఠాపురంనుండి బయలుదేర నిశ్చయించేసరికి పదకొండయింది.

సమాచార సౌకర్యాలు పడిపోయివున్నాయి గనుక—అటునుండి ఇటు నుండి కూడా 19 డవున్ స్థితిగతులను ఖచ్చిన తెలుసుకుందామని బయ

దేరిన అన్వేషణ బృందాలు శ్రమపడి విశాఖపురానికి చేరుకున్నాయి ఆ బృందాల నాయకులు దురంధర్‌గారికి వందనము లాచరించి క్షమాపణలు చెప్పుకుని—అబ్బే ఏమీ లేదండీ—హిహిహి— ఈ ఎక్స్‌ప్రెస్ బండి కనబడ కుండా పోయింది అని ఎవరో పిట్టనివాళ్ళు పుకారు లేవదీస్తే వాళ్ళని శాంతింప చేయడానికని ఇటు వచ్చాము సుమండి అంతేగాని తమరు ఈ బండిలో వస్తున్నారని, తమ చిన్ననాటి వూరిని చూడడానికి ఈ 19 డవున్ అవకాశం ఇచ్చిందని తెలిసి మాకు అమిత సంతోషం కలిగింది నిజంగా తమలాటివారికి మాత్రం సాయం చేయగల్గడం భారత రైల్వేల భాగ్యం సుమండీ భవిష్యత్తులో తమకు ఇతోధికంగా సేవచేసే అదృష్టం కలుగజేయవలసిందిగా ఆ పరాత్పరుడిని వేడుకుంటున్నాము"—అంటూ యుగళగీతం పాడారా బృందాల నాయకులిద్దరూ

ఎవ్వరూ చూడకుండా జానుసును చూచి కన్నుగీటాడు గార్డ్ సాబు.

మంత్రిగారి ప్రక్కన నిలబడి ఫోటో తీయించేసుకున్నానుకదా అని గోదావరిలా ఉప్పొంగిపోయాడు సౌదరరాజన్

మొదట ఎందుకీ ఎక్స్‌ప్రెస్‌బండి ఈ నట్టడివిలో చిన్న స్టేషను దగ్గర ఆగిందో తెలియక, తెలిసిన తర్వాత ఏమీ చేయలేక, ఆకలి దప్పులతో పిల్లాజెల్లాతో యాతనపడ్డారు. వారిలో ఒకడుగా ఎక్కడో ఒక మూడవ తరగతి రైలు పెట్టెలో, దేశమూ, విలువలూ అంటూ చచ్చు కబుర్లుచెబుతూ కూర్చున్నాడు వెంకయ్య.

రైలు కదిలింది.

*   *

సాయంకాలం ఆరింటికి—

మూర్ఛనుండి కోలుకున్న సుందరరావుకు నీరదను చూచి మళ్ళీ మూర్ఛ వచ్చినంత పనయింది.

గుర్నామ్‌సింగూ, వ్యాసమూర్తి మళ్ళీ అశాంతియుత సహజీవనం గడప డానికి అంగీకరించారు.

మైనాదేవి నాట్యం కాస్త ఆలస్యంగా మొదలయినందుకు క్షమాపణ చెబుతూ వేదికమీద నిల్చున్న మురళీధర్ బట్టతల నియాన్ దీపాల నీలంపు వెలుగులో తళతళమంది

చావగా, దెబ్బలు తినగా మిగిలిన విద్యార్థులు కొంపచేరుతూండగా డాక్టర్ ద్విగుణకపూర్ ఉద్యోగానికి రాజీనామా ఇచ్చి రమణాశ్రమము చేరడానికి సన్నద్ధులవసాగారు

నగరంలోని అసాధారణ పరిస్థితుల మూలంగా ఆనాటికి అసెంబ్లీలో అవిశ్వాస తీర్మాన చర్చను వాయిదా వేయించిన నారాయణప్రభు, వెంకయ్యను "ప్రజాస్వామ్య భవన్"కు చేరవేయించి, ఆ రాత్రే 'ప్రజాస్వామ్యం గెలిచితీరుతుంది' అంటూ సుదీర్ఘమైన అభిభాషణ చేశారు

అన్ని విధాలా వెనకబడివున్న విసాపురంయొక్క ప్రగతి నిమిత్తం నాల్గవ ప్రణాళికలో కేటాయించవలసిన నిధుల గురించి ప్లానింగ్ కమిషన్ వారికి ఒక నోట్ తయారు చేయించసాగారు ధురంధర్‌జీ.